

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

اخلاق و آموزش اخلاقی در پارادایم پیچیدگی

کامران شاهولی کوه‌شوری^۱، سید منصور مرعشی^۲

اخلاق و آموزش اخلاقی یکی از مسائل اساسی در تعلیم و تربیت است که براساس پارادایم‌ها، جهان‌بینی‌ها و فلسفه‌های مختلف، رویکردهای متنوعی در خصوص آن وجود دارد. پیچیدگی و به‌طور کلی پارادایم پیچیدگی^۳ یکی از این جهان‌بینی‌هاست که با نگرشی متفاوت به جهان هستی و با داشتن مفاهیم و مؤلفه‌هایی چون تأکید بر کلیت، علیت پیچیده^۴، نوپدیدی^۵، عدم قطعیت، همبستگی و مشارکت مشاهده‌گر و موضوع، بازخورد، خودسازماندهی^۶، تکامل همزمان^۷ و ...، نفوذ و تأثیرگذاری بسیاری در حوزه‌های مختلف اجتماعی و فرهنگی جامعه و همچنین حوزه‌های مختلف دانش از جمله علوم تربیتی و نظام‌های آموزشی داشته است. لذا کاوش در خصوص رویکرد و نگاه این پارادایم درباره‌ی اخلاق و آموزش اخلاقی، به‌عنوان یکی از مسائل اساسی جوامع انسانی و به تبع آن تعلیم و تربیت، ضروری است.

پرسش‌های پژوهش:

- رویکرد و دیدگاه پارادایم پیچیدگی در باب اخلاق و آموزش اخلاقی چیست؟
 - چگونه می‌توان یک الگوی اخلاقی در پارادایم پیچیدگی ترسیم کرد؟
 پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از روش سندی-تحلیلی به‌صورت پویا و غیرخطی انجام خواهد شد. در پژوهش‌های پویا و غیرخطی، پژوهشگر در ابتدای کار نه شناخت دقیقی از مسأله دارد و نه متغیرهای آن را می‌شناسد چرا که دانش موجود در زمینه‌ی مورد مطالعه کم است و به‌همین سبب پژوهشگر ترجیح می‌دهد با ذهنی خالی از هرگونه سوگیری و پیش‌فرض قبلی به بررسی موضوع مورد نظر بپردازد (منصوریان، ۱۳۹۰).
 پارادایم پیچیدگی را می‌توان الگوی عمومی علم دوران معاصر بر پایه‌ی اندیشه‌های نوین در حوزه‌های گوناگون دانش و خصوصاً علوم پایه، مانند نظریات نسیت^۸، کوانتوم^۹، آشوب^{۱۰} و نظریه‌ی سیستم‌های

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد رشته‌ی تاریخ و فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه شهید چمران اهواز؛ k.shahvali@gmail.com

^۲ استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی؛ mmarashi12@yahoo.com

^۳ Complexity Paradigm

^۴ Complex Causation

^۵ Emergence

^۶ Self-Organization

^۷ Co-evolution

^۸ Theory of relativity

^۹ Quantum Theory

^{۱۰} Chaos Theory

پیچیده‌ی انطباقی^۱ دانست که خود را درگیر محیط‌ها، سازمان‌ها و یا سیستم‌هایی می‌کند که به آن معنا پیچیده‌اند که اجزا یا عوامل بسیار زیاد تشکیل دهنده‌ی آن به روش و صورت‌های مختلفی در ارتباط و تعامل هستند (میسون، ۲۰۰۸، ص ۲). بنابراین پارادایم پیچیدگی نوعی معرفت‌شناسی نوین را معرفی می‌کند که نظریه‌های پایه‌ای آن، به توصیف کلیت، پیچیدگی و تعاملات موجود و نوپدید در حوزه‌های گوناگون طبیعی، زیست‌شناسی و انسانی می‌پردازند و به‌طور کلی هدف آنها تغییر اندیشه‌ی ساده‌انگار و کاهش گرایانه‌ی بشر است که با تسلط جبرگرایانه‌ی خود، تنها راه شناخت را کاهش پدیده‌ها تا آخرین حد ممکن می‌داند، غافل از اینکه از این رهگذر شناخت، قطعه‌قطعه و ناتمام است. همچنین ویژگی‌ها و مؤلفه‌های پارادایم پیچیدگی با تغییر معرفت‌شناسی غالب، نقاط عطف و دستاوردهای نوین و متنوعی را در حوزه‌های طبیعی، زیست‌شناسی و جهان فیزیکی داشته‌اند و به تبع آن اندیشمندان علوم اجتماعی و انسانی نیز سعی در به‌کارگیری آنها در برخورد با مسائل انسانی دارند. در نتیجه و به دنبال این تغییر نگرش برخی اندیشمندان علوم انسانی به بازتعریف حوزه‌های گوناگون مرتبط با جوامع انسانی، براساس اندیشه‌ی پیچیده، پرداختند.

یافته‌های پژوهش:

بازتعریف حوزه‌های مختلف علوم انسانی از منظر پارادایم پیچیدگی، چالش‌های فراوانی را برای اندیشمندان ایجاد کرده است. برخی به‌طور کلی آن را نظریه‌ای مربوط به علوم طبیعی و پایه‌ی می‌دانند که استفاده از آن در علوم اجتماعی و انسانی محل تردید است و باید با احتیاط بیشتری درباره‌ی آن سخن گفت و برخی نیز الگوی نوینی را برای جوامع بشری بر اساس آن، توصیف و ترسیم می‌کنند. اخلاق و آموزش اخلاقی نیز از این نظر مستثنی نیست و نظرات گوناگون و بعضاً متضادی در خصوص آن و در بستر پارادایم پیچیدگی وجود دارد که البته وجود همزمان این تضادها جزء ماهیت پارادایم پیچیدگی است. موریسون^۲ (۲۰۰۸، صص ۲۵-۲۲) با توجه به توصیفی بودن نظریات پیچیدگی اعتقادی به ترسیم اخلاق و هنجارهای اخلاقی در پارادایم پیچیدگی ندارد و معتقد است که پارادایم پیچیدگی درباره‌ی این مسائل مجبور به سکوت است؛ اما مورن^۳ با ترسیم الگوی مثالی "فرد-جامعه-نوع" به توصیف اخلاق نوع بشر از منظر پارادایم پیچیدگی می‌پردازد (۱۳۸۳، صص ۹۲-۸۵) و با تأکید بر وحدت علوم و مسائل انسانی به رویکردی فرارشته‌ای در علوم و از جمله ارزش‌ها معتقد است. همچنین بای و بنک^۴ (۲۰۰۶؛ صص ۲۰-۵) با تأکید بر اینکه پارادایم پیچیدگی اصراری

¹ Complex adaptive system (CAS)

² Morrison

³ Morin

⁴ Bai & Banack

بر ارائه‌ی اصول و هنجارهای مشخص و قطعی در اخلاق ندارد به ترسیم نوعی از آموزش اخلاقی با عنوان "اخلاق مشارکتی"^۱ در پارادایم پیچیدگی پرداخته اند. با این حال هر چند ارائه‌ی اصول قطعی، و تعمیم‌پذیری مطلق در ماهیت پارادایم پیچیدگی وجود ندارد و نمی‌توان با توجه به آن یک نظریه‌ی اخلاقی ترسیم نمود اما می‌توان از برخی مؤلفه‌های آن مانند نوپدیدی، بازخورد، حساسیت به شرایط اولیه و حتی علیت پیچیده و تأکید بر کلیت در آموزش اخلاق سود جست.

واژگان کلیدی: پارادایم پیچیدگی، اخلاق، آموزش اخلاقی.

فهرست منابع:

- منصوریان، یزدان. (۱۳۹۰). پژوهش‌های "ایستا و خطی" و پژوهش‌های "پویا و غیرخطی". **پایگاه تحلیلی خبری لیزنا**. سخن هفته شماره ۴۷.
- مورن، ادگار. (۱۳۸۳). **هفت دانش ضروری برای آموزش و پرورش آینده** (ترجمه محمد یمنی دوزی). تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- مورن، ادگار. (۱۳۷۹). **درآمدی بر اندیشه‌ی پیچیده** (ترجمه افشین جهان‌دیده). تهران: نی.
- Bai, H. & Banack, H. (2006). To See a World in a Grain of Sand: Complexity Ethics and Moral Education. **An International Journal of Complexity and Education**. 3 (1), 5–20.
- Mason, M. (2008). **Complexity Theory and the Philosophy of Education**. UK: Blackwell.
- Morrison, K. (2008). Educational Philosophy and the Challenge of Complexity Theory. **Educational Philosophy and Theory**. 40 (1), 19-34.

¹ participatory ethics

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله